

MODERN AHİLİK ÖLÇEĞİ GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Fetullah BATTAL*

İbrahim DURMUŞ**

Öz

Araştırmanın amacı; Üniversitede eğitim öğretim gören önlisans ve lisans öğrencilerinin ahilik ve iş ahlakına yönelik tutumlarını ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. Yöntem: Araştırmanın çalışma grubunu; Bayburt üniversitesi ile Gümüşhane Üniversitesi eğitim ve öğretim gören 231 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin 144'ü erkek 87'si ise kızdır. Ölçeğin geçerlik çalışmaları kapsamında başlangıçta açıklayıcı faktör analizi çalışmalarına yer verilmiş, daha sonra doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizi çalışmaları tamamlanmıştır. Araştırmanın açıklayıcı faktör analizi SPSS 20 paket programıyla, faktör analizi çalışmaları ise Lisrel 8.8 yazılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, ölçeği geliştirilmek için kullanılan aşamalar şu şekildedir 1. Madde Havuzunun Oluşturulması 2. Uzman Görüşü Alınması, 3. Ön Deneme Formunun Oluşturulması 4. Faktör Analizinin yapılması. Yapılan faktör analizi sonucunda toplam 24 maddeden oluşan 6 faktörlü ölçek elde edilmiştir. Ölçeğin bütününe ilişkin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı (0.913), KMO (Kaiser Mayer Olkin) değeri (0.853) olarak hesaplanmıştır. Bartlett testi sonucu olarak (2376,708) tespit edilmiştir.

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda kök ortalama kare yaklaşım hatası (RMSEA) 0.067; P-value for Test of Close Fit (RMSEA <0.05)=0.00059; standardize edilmiş kök ortalama kare artık (S-RMR) 0.074; uyum iyiliği indeksi (GFI) 0.85; düzeltilmiş uyum iyiliği indeksi (AGFI) 0.86; normlanmış uyum indeksi (NFI) 0.95; karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI) 0.95 ve benzerlik uyum indeksi (RFI) 0.87 olarak belirlenmiştir. Analizler sonucunda; artmalı uyum indeksi (IFI) 0.95; Parsimony uyum iyiliği indeksi (PGFI) 0.67; Parsimony normalleştirilmiş uyum iyiliği indeksi (PNFI)=0.87 olarak belirlenmiştir. Ayrıca Ki-kare /serbestlik derecesi; =496,24/ 237 =2.09 olarak ve normlanmamış uyum indeksi, (NNFI) 0.93 olarak saptanmıştır.

Çalışma sonunda Ahilik Ölçeğinin, 6 faktör altında toplanmış 24 maddeyi kapsayan 5'li likert tipi geçerli ve güvenilir bir ölçek oluğu belirlenmiştir. İçeriklerinden dolayı faktörlere; “İyi Ahlaklı Olmak Faktörü” (6 madde), “Yardımsever ve Hoşgörülü olmak Faktörü” (6 madde), “Selim Olmak Faktörü” (3 madde) ve “İstikrarlı Olmak Faktörü” (3 madde), “Opportünist olmak Faktörü” (3 madde), “Makyavelist olmak” (3 madde) adları verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Modern Ahilik Ölçeği, Güvenirlik Analizi, Açıklayıcı Faktör Analizi, Doğrulayıcı Faktör Analizi, Yapısal Eşitlik modeli, SPSS

A STUDY OF VALIDITY AND RELIABILITY FOR THE SCALE OF MODERN AKHISM

Abstract

Purpose of the research; It is the development of a valid and reliable scale that will measure the attitudes of students of the Faculty of Economics and Administrative Sciences to their ethics and business ethics. Method: The study group of the study; Bayburt University consists of 231 students who study at the Faculty of Economics and Administrative Sciences and Faculty of Economics and Administrative Sciences at Gümüşhane University. Of the students in the study group, 144 were males and 87 were females. Initially, descriptive factor analysis studies were included in the scale validity studies, and confirmatory factor analysis studies were completed. Explanatory factor analysis of the study was performed with SPSS 20 package program and factor analysis studies with Lisrel 8.8 software. In the research, the steps used to develop the scale are as follows: 1. Formulation of the item pool 2. Obtaining the Expert Opinion 3. Formulating the Pre-Test Form 4. Performing the Factor Analysis. As a result of the factor analysis, a total of 24 factors were obtained. The Cronbach Alpha

* Arş. Gör., Bayburt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, fbattal@bayburt.edu.tr

** Öğr. Gör., Gümüşhane Meslek Yüksekokulu İktisadi Programlar, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, ibrahimdurmus@gumushane.edu.tr

reliability coefficient (0.913) and KMO (Kaiser Mayer Olkin) value (0.853) for the whole scale were calculated. The Bartlett test was concluded (2376,708) as a result.

Root mean square approach error (RMSEA) as a result of confirmatory factor analysis was 0.067; P-value for Test of Close Fit (RMSEA & It; 0.05) = 0.00059; Standardized root mean square residual (S-RMR) 0.074; Goodness of fit index (GFI) 0.85; Adjusted adaptive well-being index (AGFI) of 0.86; Normed compliance index (NFI) 0.95; The comparative compliance index (CFI) was 0.95 and the similarity compliance index (RFI) was 0.87. As a result of analysis; Incremental fit index (IFI) 0.95; Parsimony goodness of fit index (PGFI) 0.67; Parsimony normalized goodness of fit index (PNFI) = 0.87. In addition, Chi-square / degree of freedom; = 496,24 / 237 = 2.09, and the non-normative adjustment index was (NNFI) 0.93.

At the end of the study, it was determined that the Ahilik Scale was a valid and reliable 5-point Likert-type scale consisting of 24 items that were collected under 6 factors. Factors due to their content; (6 items), "Factor to be helpful and tolerant" (6 items), "Reliable and Patient Factor" (3 items) and "Stable Factor" (3 items), "Personal Interest Factor" (3 items), Materialist Behavior Factor "(3 items).

Keywords: Modern Akhism Scale, Reliability Analysis, Explicit Factor Analysis, Confirmatory Factor Analysis, Structural Equation Model, SPSS

1.GİRİŞ

Çalışmanın temel konusunu oluşturan Ahilik kavramını irdelemeden önce ahilik kavramının etimolojik kökenini bilmeli ve modern dönemlere kadar geçen süreçlerde nasıl değişimlere maruz kaldığını anlamak zorundayız. Bu yüzden bu bölümde kısaca Türklerin ahilik ile nasıl tanıştıklarını ve ne gibi kurallar ile bu kurumun devamını getirdiklerini açıkladıktan sonra geliştirdiğimiz ölçek çalışmasının aşamalarını ifade etmeye çalışılacaktır.

Ahilik 1100 lü yılların ilk yarısından 1800'lü yılların ikinci yarısına kadar Anadolu'da yaşayan Türklerin mesleki ve sanatsal anlamda yetişmeleri ile ahlaki yönden gelişmelerini sağlamak için kurulmuş olan sosyal yenilikleri barındıran kurumsal mekanizmadır (Kızıler, 2015: 409). Ahilik bu açıdan incelendiğinde Taeschner ve Cahen'in de belirttiği üzere Ahilik tarihi ve toplumsal bir kurum olup daha önce oluşmuş olan Fütüvvet ile de sıkı bir ilişkisi söz konusudur (Özerkmen, 2004: 64).

Ahilik kelime anlamı Arapça 'kardeşim' ya da Türkçe 'cömert', 'akı', 'eli açık' anlamları ile kullanılmaktadır (Ceylan, 2013: 12). Ayrıca Ahilikte iş, meslek, kültür, sanat, eğitim ve sosyal hayat ele alınmış olup birey ve toplum bütün olarak değerlendirilmiştir. Bireylerde güvenilirlik, vefa, doğruluk, cömertlik ve tevazunun olması gereken kurallar olduğunu kin, nefret, iftira, yalan gibi kötü davranışlardan da uzak durulması gerektiği vurgulanmıştır (Ekinci, 2008: 19). Ahilik İslam ile Türk örf ve âdetini birbiri ile kaynaştıran bir düşünce sistemidir. Ahilikte önemli olan insan kavramıdır. İnsan da dünya ve ahiret mutluluğu düşünülerek ahilik bu çerçevede şekillendirilmiştir. Hiçbir şeye insandan daha fazla değer verilemez. Ahilik insanı temelde böyle tanımlamaktadır (Kızıler, 2015: 420).

2.YÖNTEM

2.1.Çalışma Grubu

Araştırmamız Bayburt ve Gümüşhane Üniversitesindeki Lisans ve Önlisans eğitimi ve öğrenimi gören öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmamızda, verilerin toplanması için görüşlerine başvurulmak istenen öğrenci sayısının çok fazla olması nedeniyle ana kütleli temsil için örnekleme yoluna gidilmiştir. Bu bağlamda iki ilde de çalışma evreni içerisinden tesadüfî örnekleme yoluyla belirlenen (231) öğrenci araştırmamızın örneklemini

oluşturmaktadır. Örneklem belirlenirken; cinsiyet, yaş ve gelir değişkenlerine göre kapsayıcı bir örneklem alınmaya çalışılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan katılımcıların bu değişkenlere göre dağılımı Tablo. 1’de gösterilmiştir:

Tablo.1: Örneklem Grubunun Sosyo- Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Eğitim	Frekans	Yüzde
Kadın	87	37,7	Önlisans	72	33,8
Erkek	144	62,3	Lisans	141	66,2
Toplam	213	100,0	Toplam	213	100,0
Gelir	Frekans	Yüzde	Yaş	Frekans	Yüzde
200-400	157	68,0	17 ve altı	128	55,4
401-600	30	13,0	18-19	34	14,7
601-800	16	6,9	20-21	53	22,9
8001-1000	14	6,1	22-23	14	6,1
1001 ve üzeri	14	6,1	24 ve üzeri	2	0,9
Toplam	213	100,0	Toplam	213	100,0

Tablo 1 incelendiği zaman örneklem grubunun % 62,3 ü erkeklerden oluşmakta olup %66,2 si lisans öğrencisidir. Ayrıca %68 ile gelir durumu 200-400 arası olup çalışma grubunun %55,4 ü 17 ve altı yaş grubundan oluşmaktadır.

2.2.Ölçeğin Geliştirilme Süreci ve Literatür Taraması

Ölçek geliştirme sürecinde ilk olarak, Ahilik sistemi üzerine yapılmış alan-yazın incelemesi yapılmıştır. Burada toplamda beş (5) adet tez çalışması, sekiz(8) adet makale ve son olarak da yapılan sempozyum ve bildiriler ile beraber tüm çalışmalar incelenmiştir. Gerekli incelemeler yapıldıktan sonra (57) soruluk soru havuzu oluşturulup alanında uzman olan beş (5) akademisyenin görüşüne başvurmak üzere soru havuzu gönderilmiştir. Uzman görüşlerinden hareketle iki (2) adet soru ölçekten çıkarılmıştır. Sonra ki aşamada Bayburt Üniversitesi öğrencilerinden (80) kişiye ön deneme (pilot) olarak Ahilik ile ilgili değerlendirilmelerini ölçmek üzere uygulama yapılmıştır. Bu değerlendirmeden sonra Her üç kaynaktan elde edilen bilgilerden yola çıkılarak, Ahilik değerlendirilmesinde kullanılacak toplam (55) maddeden oluşan Ön değerlendirme formu (madde havuzu) söz konusu çalışma grubu üzerinde uygulanmıştır. Son olarak da güvenilirlik ve faktör analizleri yapılmıştır. Ölçek, cevaplayanların “onaylama” eğilimlerini dengelemek amacıyla 27’si olumlu 28’i olumsuz toplam (55) maddeden oluşmaktadır (Yeşiltaş ve Yılmaz, 2015: 239). Daha sonra 1932’de Rensis Likert tarafından geliştirilen ölçek ile maddelerin karşısına; (1) “Kesinlikle katılmıyorum”, (2) “Katılmıyorum”, (3) “Kısmen katılıyorum”, (4) “Katılıyorum”, (5) “Kesinlikle katılıyorum” ifadeleri yazılmıştır (Köklü: 1995: 89).

İlgili kaynaklar incelendiğinde ölçek geliştirme aşamaları aşağıdaki gibi oluşturulmuştur (Hinkin, 1995: 968-985 ve Hinkin, 1998: 107);

1. Madde Üretimi
2. Ölçek Gelişimi için Uzman Görüşü Alınması
3. Ön Deneme Formunda Çalışmanın Tasarlanması
4. Doğrulamalı Faktör Analizi
5. Ölçeğin Güvenirliğinin Değerlendirilmesi

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 63 Eylül – Ekim 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi,

Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü

Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Ölçek formu, çalışma grubunda tanımlanan gruba uygulanmıştır. Araştırmanın açımlayıcı faktör analizi (AFA)ve Madde Analizi (MA) madde analizi çalışmaları SPSS 20.00 paket programıyla; doğrulayıcı faktör analizi (DFA) çalışmaları ise Lisrel 8.8 yazılımı ile gerçekleştirilmiştir. Modern Ahilik Ölçeğinin (MAÖ) geçerlik ve güvenirlik analizleri sonucunda ulaşılan bulgular aşağıda sunulmuştur.

2.3. Bulgular Ve Yorum

2.3.1. Açımlayıcı Faktör Analizi Çalışmaları

Araştırmada uygulanan faktör analizi sonuçlarına göre; Kaiser Meyer Olkin (KMO) değeri 0.853 bulunmuş ve bu sonuç çalışma için yeterli bir veri kaynağı olarak değerlendirilmiştir (Altunışık, 2005: 216-217). Bartlett testi sonucu 2376,708 olarak tespit edilmiştir. Bartlett testi 0,001 düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Bu durum ölçekteki maddeler ile varyans arasında anlamlı korelasyon olduğunu teyit etmektedir (Butt ve Run, 2010: 664). Temel bileşenleri belirlemek için dik döndürme yöntemi (varimax rotation) kullanılarak yapılan faktör analizi sonucuna göre; öz değeri 1'den büyük 6 faktör vardır. Bu altı faktörün açıkladığı toplam varyans %.58,143'tür. Döndürme sonrasında bu faktörlerin açıkladığı toplam varyans yüzdeleri sırasıyla; (16,612; 12,521; 8,837; 7,670; 6,422; 6,081)'dir.

Tablo 2. Ölçeğin Faktörlere Göre Yapılan Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

MADDELER	FAKTÖR YÜKLERİ (F)					
	F1	F2	F3	F4	F5	F6
1-Bir işletmeci iyi huylu ve güzel ahlaklı olmalıdır. (Madde: 1)	,851					
2-Bir işletmeci işinde ve hayatında doğru, güvenilir olmalıdır. (Madde: 2)	,843					
3-Bir işletmeci ahinde, sözünde ve sevgisinde vefalı olmalıdır. (Madde: 3)	,750					
4-Bir işletmeci sözünü bilmeli sözünde durmalıdır. (Madde: 4)	,681					
5-Bir işletmeci güler yüzlü olmalıdır. (Madde: 7)	,664					
6-Bir işletmeci tatlı dilli olmalıdır. (Madde: 8)	,586					
7-Bir işletmeci cömert, ikram eden ve kerem sahibi olmalıdır. (Madde: 20)		,722				
8 -Bir işletmeci gelmeyene gitmeli, dost ve akrabayı ziyaret etmelidir. (Madde: 31)		,705				
9-Bir işletmeci tevazu sahibi olmalıdır. (Madde: 38)		,688				
10-Bir işletmeci hiç kimseyi <u>azarlamamalıdır.</u> (Madde: 39)		,580				
11-Bir işletmeci anaya ve ataya hürmet etmelidir. (Madde: 40)		,563				
12- Bir işletmeci komşularına iyilik etmelidir. (Madde: 47)		,584				
13-Bir işletmeci dedikodu <u>yapmamalıdır.</u> (Madde: 46)			,723			
14-Bir işletmeci başkasının malına hıyanet <u>etmemelidir.</u> (Madde: 49)			,645			
15-Bir işletmeci sabır ehli ve iyimser olmalıdır. (Madde: 50)			,634			
16-Bir işletmeci uzun bir sürede olsa kendisine verilen sırrı saklamalıdır. (Madde: 24)				,713		
17- Bir işletmeci sınırsız olan ihtiyaçlarını sınırlı kaynaklar ile gidermeye çalışmalıdır. (Madde: 28)				,667		
18-Bir İşletmeci kendisine fayda vermeyen işlerin peşinden koşmaz. (Madde: 44)				,608		
19-Bir işletmeci bütün ürünlerini satmalı ve sadece karını düşünmelidir. (Madde: 10)					,672	
20-Bir İşletmeci sadece kendi kazancını düşünmelidir. (Madde: 12)					,643	
21-Bir işletmeci dostluğa önem <u>vermemelidir.</u> (Madde: 36) *					,595	
22- Bir işletmeci iyi bir insan olmasa da öyleymiş gibi gözükebilir(Madde: 9)*						,638
23-Bir işletmeci kar için herhangi bir değere bağlı olmak zorunda değildir. (Madde: 11) *						,608
24- Bir işletmeci söz konusu para olduğunda babasına bile güvenmemelidir. (Madde: 16) *						,607

* Olumsuz Tutum Cümlelerini ifade etmektedir.

Başlangıçta 55 maddeden oluşan ölçek taslağı döndürme sonrası sonuçlara göre faktör yük değeri 0.50'nin altında olan 31 madde elenmiştir. Elenen 31 maddenin faktör yükü 0.35'in üzerinde olmasına rağmen araştırmada alt kesme noktası 0.50 olarak kabul edildiğinden bu maddeler de ölçekten çıkartılmıştır. Sonuçta faktör yükü 0.50'nin üstünde olan 24 madde ölçeğe alınmıştır. Maddelerin 4'ü olumsuz, 20'si ise olumludur. Boyutlandırılan faktörler maddeler halinde incelenmiştir. Bu boyutlar ve faktörleri aşağıdaki gibidir.

Faktör-1: İyi Ahlaklı Olmak; Ahilik özellikleri itibari ile ahlak ve görgü kurallarına dayanmaktadır (Doğan, 2015: 28). Ölçeğin birinci alt boyutu 6 maddeden (1,2,3,4,7,8)'den oluşmaktadır. Maddeler elendikten sonra yeni ölçekte bu faktörü oluşturan maddeler (1.2.3.4.5.6.) olmuştur. Modern Ahilik Ölçeğinde ilk faktördeki maddeler vefa, hoşgörü, dürüstlük ve güler-yüzlü olmak gibi ifadeleri içerdiğinden bu boyuta "iyi ahlaklı olmak" ismi verilmiştir. Birinci alt boyutta yer alan maddelerin faktör yükleri(0.586 ile 0.851) arasında değişmektedir. Ayrıca Varyansa katkı miktarı: %16,612 oranındadır.

Faktör-2: Yardımsever ve Hoşgörülü Olmak; Ölçeğin ikinci alt boyutu-da 6 maddeden(20,31,38,39,40,47)'den oluşmaktadır. Maddeler elendikten sonra yeni ölçekte bu faktörü oluşturan maddeler (7,8,9,10,11,12)olmuştur. İkinci boyutta yer alan maddeler genel olarak kerem sahibi, yardımseverlik, akrabalık değerlerini bilen, büyüklerine saygılı olmak gibi ifadeleri barındırdığından daha çok "Yardımseverlik ve Hoşgörü" ile ilişkilendirilmiştir. İkinci alt boyutta yer alan maddelerin faktör yükleri(0.584 ile 0.722) arasında değişirken Varyansa katkı miktarı: % 12,521 oranındadır.

Faktör-3: Selim Olmak; Ölçeğin üçüncü alt boyutu 3 maddeden (46,49,50)'den oluşmaktadır. Maddeler elendikten sonra yeni ölçekte bu faktörü oluşturan maddeler (13,14,15)olmuştur. Üçüncü boyutta yer alan maddeler, başkasının malına hıyanet etmeyen, kimsenin dedikodusunu yapmayan ve sabırlı biri olması gerektiğini belirtmesi nedeniyle etimolojik araştırmalarından hareketle "Selim olmak" olarak isimlendirilmiştir. Selim kelimesi kendisinden zarar gelmeyen, güvenilir, sabır ehli, samimi insan anlamına gelmektedir. Üçüncü alt boyutta yer alan maddelerin faktör yükleri(0.634 ile 0.723) arasında değişirken Varyansa katkı miktarı: % 8,837 oranındadır.

Faktör-4: İstikrarlı Olmak; Ölçeğin dördüncü alt boyutu 3 maddeden (24,28,44)'den oluşmaktadır. Maddeler elendikten sonra yeni ölçekte bu faktörü oluşturan maddeler (16,17,18)olmuştur. Dördüncü boyutta yer alan maddeler incelendiğinde kendisine verilen sırrı uzun bir süre boyunca saklaması, kendi durumunu sürekli dengede tutabilmek için ihtiyaçlarını dengede ve rasyonel tutabilmeli bu yüzden bu boyutu en iyi ifade eden kelime "İstikrarlı Olmaktır" Dördüncü alt boyutta yer alan maddelerin faktör yükleri(0.608 ile 0.713) arasında değişirken Varyansa katkı miktarı: 7,670 oranındadır.

Faktör-5: Oportünist Olmak: Ölçeğin Beşinci alt boyutu 3 maddeden (10,12,36)'dan oluşmaktadır. Maddeler elendikten sonra yeni ölçekte bu faktörü oluşturan maddeler (19,20,21)olmuştur. Beşinci boyutta karını artırmayı düşünen, bireyci, arkadaşlığı önemsemeyen gibi ifadeler ile özdeşleştiğinden "Oportünist olmak" ile ilişkilendirilmiştir. Beşinci alt boyutta yer alan maddelerin faktör yükleri (0.595 ile 0.672) arasında değişirken Varyansa katkı miktarı: 6,422 oranındadır.

Faktör-6: Makyavelist Olmak: Ölçeğin altıncı alt boyutu 3 maddeden (9,11,16)'dan oluşmaktadır. Maddeler elendikten sonra yeni ölçekte bu faktörü oluşturan maddeler (22,23,24) olmuştur. Altıncı Boyutta daha özel olarak ölçmeye çalıştığımız herhangi bir değere bağlı olmamak, tokenizm (Mış gibi) yapmak, para için her şeyi mubah görme ifadeleri "Makyavelist Olmak" ile ilişkilendirilmiştir. Altıncı alt boyutta yer alan maddelerin faktör yükleri(0.607 ile 0.638) arasında değişirken Varyansa katkı miktarı: 6,081 oranındadır.

2.3.2. Madde Analizi

Faktör analizi sonucunda 24 maddeye indirilen ölçekteki her madde ayrı ayrı analiz edilmiştir. Maddeler irdelenirken 0.05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Özgün biçimiyle Likert tipi bir ölçekte her bir maddeye verilecek cevap beş seçenektir. Bu seçenekler için birden beşe doğru bir puan dağılımı olmalı, her ifadede (3) puan kararsızlığı ifade etmelidir. (1) puan olumsuz uçtaki tutumun derecesini, (5) puan olumlu uçtaki tutumun derecesini temsil eder. Puanlama yolu ölçek boyunca aynı kalmalıdır (Tezbaşaran, 2008: 21-22). Boş bırakılmış cevap bulunmamalıdır Madde analizi kapsamında öncelikle betimsel (descriptive) istatistikler hesaplanmıştır buna göre Modern Ahilik Ölçeğinden (MAÖ) alınabilecek en düşük toplam puan 24, en yüksek toplam puan ise 120’ dir. Bu ölçekten alınan puanların ortalaması 102,970; ortanca değeri 115,00; standart sapması ise 20,99237 olarak belirlenmiştir. Dağılım için hesaplanan çarpıklık katsayısı (Skewness) -1,085, basıklık katsayısı (Kurtosis) ise 1,142’dir.

2.3.3. Ölçeğin Güvenirliği

Modern Ahilik Ölçeği üzerinde yapılan açımlayıcı faktör analizi ve madde analizi çalışmaları sonuçlandırıldıktan sonra ölçeğin güvenilirlik analizi çalışmalarına geçilmiştir. Modern Ahilik Ölçeğinin İç Tutarlılık Katsayıları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Modern Ahilik Ölçeğinin Bütününe İlişkin İç Tutarlılık Katsayısı

Reliability Statistics

Standardize edilmemiş Cronbach Alfa	Standardize edilmiş Cronbach Alfa	Madde Sayısı
,891	,913	55

Modern Ahilik Ölçeğinin bütününe ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.913’tür. Testin birbirine eşit iki ayrı bölüme ayrılması ile hesaplanan Spearman-Brown iç tutarlılık katsayısı 0.911 ve Guttman iç tutarlılık katsayısı 0.910’dur. Bu durum Modern Ahilik Ölçeğinin güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu ortaya koymaktadır (Cronbach, 1951: 297-334). Modern Ahilik Ölçeği; iyi ahlaklı olmak, yardımsever ve hoşgörülü olmak, selim olmak, istikrarlı olmak, oportünist olmak, ve makyavelist olmak üzere 6 bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler ve tutarlılık katsayıları Tablo-4’te verilmiştir.

Tablo 4. Modern Ahilik Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin İç Tutarlılık Katsayıları

Cronbach's Alpha	Standardize edilmiş Cronbach's Alpha	Madde Sayısı	Boyutların İsimleri
,872	,878	6	İyi Ahlaklı Olmak
,808	,813	6	Yardımsever ve Hoşgörülü Olmak
,764	,780	3	Selim Olmak
,774	,778	3	İstikrarlı Olmak
,706	,712	3	Oportünist olmak
,697	,701	3	Makyavelist olmak

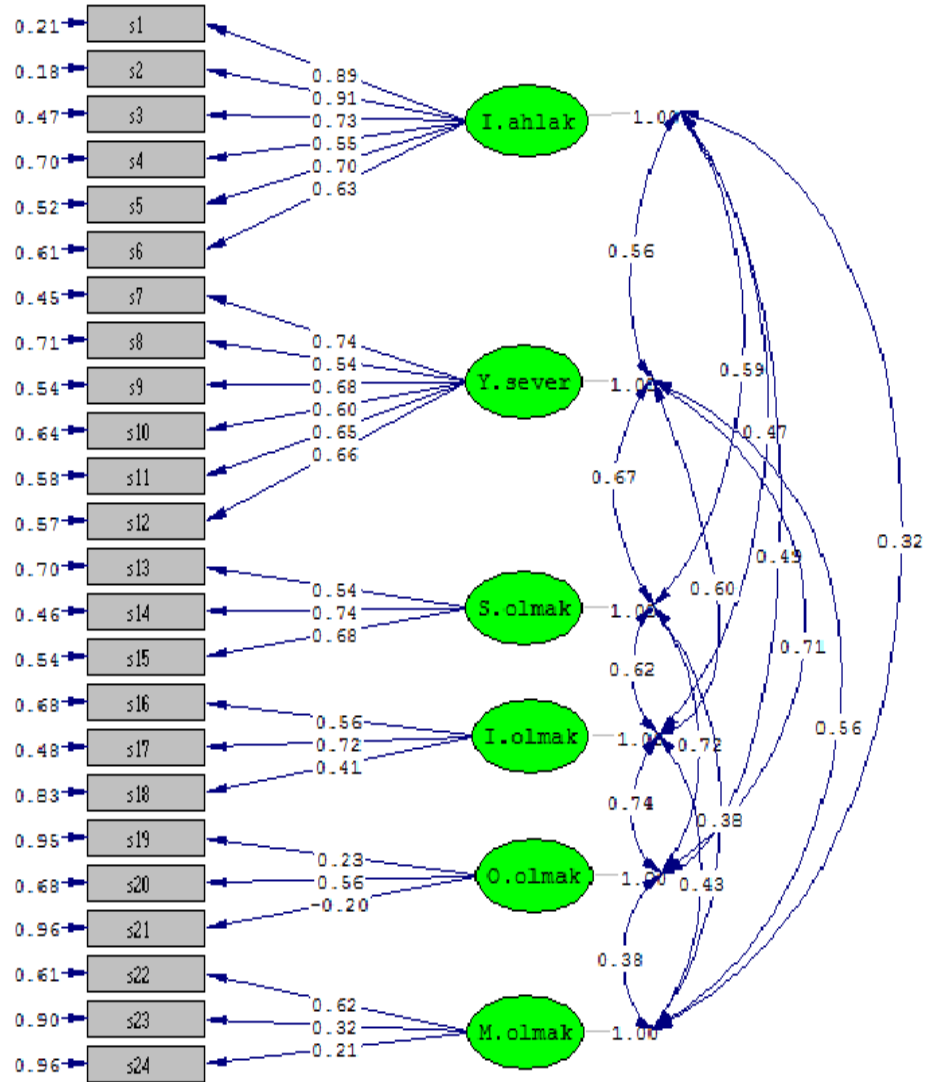

Modern Ahilik Ölçeği ve alt boyutlarının iç tutarlılık katsayıları dikkate alındığında her bir bileşenin Cronbach's Alpha'sı 1. Boyut için; 0.878, 2.Boyut için; 0.813, 3. Boyut için; 0.780, 4. Boyut 0.778 5.Boyut için 0,712, 6.Boyut için ise; 0.701'dir. Bu sonuçlara göre Modern Ahilik Ölçeğinin yüksek geçerlilik ve güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (Gholami vd., 2013: 210).

2.3.4. Doğrulayıcı faktör analizine (DFA) ilişkin bulgular

Ölçeğin geçerliliğini belirlemek üzere yapılan AFA sonuçlarına göre belirlenen 6 boyutlu yapının doğruluğunu sınamak için DFA'ya başvurulmuştur. DFA, AFA için kullanılan verilerin toplandığı örneklem dışında 231 öğrenciden toplanan veriler üzerinde gerçekleştirilmiştir. DFA'nde örtük değişkenler teorik bir yapıyı temsil ederken gözlenen ölçümler ise bu yapının göstergeleri olarak tasarlanır (Jöreskog ve Sörbom, 1993: 22-23). Buradan hareketle aşağıda Şekil 1'de görüldüğü üzere AFA ile ortaya konan 6 faktörlü ve 24 gözlenen değişkenli yapının doğru bir şekilde yordanabildiği bir eşitlik modellemesi kurulmuştur.

DFA sonucunda örneklem büyüklüğüne göre değişen Ki Kare (χ^2) değerinin 488,27 serbestlik derecesinin (df) ise 237 olduğu belirlenmiştir. χ^2/df ise 2,06' dır. Bu değer mükemmel uyuma çok yakın olan bir değer yani Kabul edilebilir uyum anlamına geldiği söylenebilir (Kline, 2005: 107). Bunun yanında yapının uygunluğu için model uygunluk ölçütlerinden RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation), SRMR (Standardized Root Mean Square Residual), GFI (Goodness of Fit Index), AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index), CFI (Comparative Fit Index) ve NFI (Normed Fit Index) değerleri dikkate alınmıştır., (Yeşil ve Aslander, 2017: 574-576). Modelin uygunluğu için 0,080'in altında olması gereken (Browne ve Cudeck, 1993: 144). RMSEA değerinin 0,067; 0,10 değerinin altında olması gereken (Schumacker ve Lomax, 2004: 82-83) SRMR değerinin 0.074 olduğu belirlenmiştir. RMSEA ve SRMR değerlerinin sıfır değerini alması ya da sıfıra çok yakın -olması modelin mükemmelliğini ortaya koyar (Brown, 2006: 81-88). Bunun dışında modelin uygun olması durumunda 0,85 ve üzerinde olması gereken (GFI değerinin 0,85; AGFI değerinin 0,86 olduğu belirlenmiştir. AGFI örneklem sayıları ile birlikte artma eğilim gösterir. GFI da olduğu gibi AGFI değerleri de 0 ile 1 arasında değişir ve genellikle 0.90 ve daha fazla değerlerde mükemmel uyum modeli olarak kabul edilmektedir (Şimşek, 2007: 14). Bu açıdan çalışmada çıkan sonuç kabul edilebilir bir uyumu ortaya koymaktadır (Hooper vd., 2008: 54). 0 ve 1 değerleri arasında 1'e yakın olması gereken NFI değerinin 0,95 olduğu; 0 ve 1 arasında yine 1'e yakın olması gereken CFI değerinin 0,95 olduğu görülmüştür (Raykov ve Marcoulides, 2006: 409). Elde edilen verilerden hareketle modelin doğrulandığını görülmektedir. Şekil 1'de görülebileceği gibi standardize edilmiş faktör yükleri; I.Ahlak (iyi ahlak) için, 0,55 ile 0, 91; Y.sever (yardımseverlik) için 0,54 ile 0, 74; S.olmak (selim) için, ,I.olmak (istikrarlı) 0,41 ile0,72; O.olmak (Oportünist) için 0,20 ile 0,56 ve M.olmak (Makyavelist) için de 0,21 ile 0,62 arasında değişmektedir.

Chi-Square=488.27, df=237, P-value=0.00000, RMSEA=0.068

Şekil 1. Birinci Düzey Doğrulamalı Faktör Analizi Korelasyon Diyagramı (Standardize Edilmiş)
Araştırmada incelenen uyum indekslerine ilişkin mükemmel ve kabul edilebilir uyum ölçütleri ile birinci düzey doğrulamalı faktör analizinden elde edilen uyum indeksleri Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Uyum Değerleri İle Doğrulayıcı Faktör Analizi İle Elde Edilen Uyum İndeksi Değerleri

Uyum Ölçüsü	Model	İyi uyum değerleri	Kabul Edilebilir uyum değerleri	Sonuç
χ^2 / sd	2,06	$0 \leq \chi^2 / sd \leq 2$	$2 \leq \chi^2 / sd \leq 4$	Kabul Edilebilir Uyum
RMSEA	0,068	$0 < RMSEA < 0.05$	$0 \leq RMSEA \leq 0.08$	Kabul Edilebilir Uyum
NFI	0,95	$0.95 < NFI < 1.00$	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$	Mükemmel Uyum
NNFI	0,97	$0.95 < NNFI < 1.00$	$0,97 \leq NNFI \leq 1,00$	Mükemmel Uyum
CFI	0,95	$0.95 < CFI < 1.00$	$0,95 \leq CFI \leq 1,00$	Mükemmel Uyum
IFI	0,95	$0.95 \leq IFI \leq 1.00$	$0.95 \leq IFI \leq 1.00$	Mükemmel Uyum
S-RMR	0,074	$0.00 < SRMR < 0.05$	$0,05 \leq S-RMR \leq 0,10$	Kabul Edilebilir Uyum
GFI	0,85	$0.95 < GFI < 1.00$	$0,85 \leq GFI \leq 0,95$	Kabul Edilebilir Uyum
AGFI	0,86	$0.90 < AGFI < 1.00$	$0,85 \leq AGFI \leq 0,95$	Kabul Edilebilir Uyum
RFI	0,87	$0.90 < RFI < 1.00$	$0,85 \leq RFI \leq 0,95$	Kabul Edilebilir Uyum

Yukarıda ki Tablo 3’deki bulgulara göre, birinci düzey DFA analizi uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmektedir. Bu durum Modern Ahilik Ölçeğinin (MAÖ) yapı geçerliliğinin doğrulandığı anlamına gelmektedir. Çalışmada ayrıca doğrulayıcı faktör analizi kapsamında; RMSEA 0,068;SRMR. 0.074; GFI 0.85; AGFI 0.86; NFI 0,97; CFI 0,95; RFI 0.87; NNFI 0,97; ve IFI 0.95; olarak tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarının tümü mükemmel sonuçlara sahip olmasa bile, değerlerin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu söylemek mümkündür. Yani bu yapısal modelin tüm uyum indeksleri iyi bir uyum içerdiği söylenebilir (Ercoşkun, 2016: 1135). Sonuç olarak, (MAÖ) ‘nün geçerli ve güvenilir olduğu konusunda elde edilen değerler dikkate alındığında; 6 faktör altında toplanmış 24 maddeden oluşan , (MAÖ)’nün Ahilik düzeyini ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Bayburt Üniversitesi ve Gümüşhane Üniversitesi Lisans ve Önlisans öğrencileri tesadüfi olarak seçilerek; görüşlerini belirlemek amacıyla kullanılacak güvenilir ve geçerli 5’li likert tipi bir ölçek geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla ölçek geliştirme sürecinde 59 maddelik ön madde havuzu oluşturulmuştur. Uzman görüşleri ve ilgili geribildirimler doğrultusunda 4 adet madde elenerek 55 maddelik yeni bir havuz oluşturulmuştur. Kapsam geçerliliği çalışması sonucunda, uzmanların gösterdiği maddeler

kabul edilmiştir. Daha sonra ön deneme formu çalışma grubu içinde yer almayan öğrenciler üzerinde uygulanarak ön deneme uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Ön deneme uygulaması sonucunda son halini alan ön deneme formu çalışma grubuna uygulanmıştır. Daha sonra yapı geçerliliği çalışmalarına geçilmiştir. Öncelikle veriler üzerinde açımlayıcı faktör analizi yapılarak faktör yükleri 0.50'nin altında olan maddeler elenmiştir. Ölçekteki tüm maddeler için madde toplam, madde kalan ve madde ayırt edicilik indeksleri ayrı ayrı incelenerek her madde ayrıntılı bir analize tabi tutulmuştur. Analizler sonucunda 24 maddelik altı boyutlu bir Ahilik ölçeği ortaya çıkmıştır. Ayrıca ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı; 0,913 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre ölçeğin iyi bir güvenilirlik katsayısına sahip olduğu söylenebilir (Kalaycı, 2009: 324-328).

(XIII.-XIV.) yüzyılda yazılan ve günümüz modern şartlarına göre ele alınan Burgazi fütüvvetnamesinden, ahiliğin iş ahlakı boyutunu ele alacak şekilde; geliştirmeye çalıştığımız Modern Ahilik Ölçeği, Üniversiteler, Yüksekokullar, Mesleki Liseler de eğitim gören öğrenciler üzerinde, tutumlarını ölçmek amacıyla uygulanabilir.

Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda diğer Fütüvvetnameler de incelenerek, toplamda yazılı olmayan 740 tane Ahilik kuralının (ahlak, etik, görgü vb.) ve yazılı olan gençlere öğretilen 124 altın kuralı ile beraber boyutlandırılıp, batıda aynı dönemlerde devam eden loncalar ile kültürel anlamda karşılaştırılarak daha kapsamlı ve uluslararası düzeyde bir çalışma yapılabilir. Ayrıca Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı için oldukça önemli olan Toplam Kalite Yönetim ve Standardizasyonunu daha iyi anlamak adına 1502 yılında Sultan Bayezid Han tarafından Bursa'nın ahilerine çıkarılan "Kanunname-i İhtisab-ı Bursa" adlı eser incelenerek bu bağlamda çalışmalar yürütülebilir (Ekinci, 2008: 376). Böylece entelektüel sermayemiz ile beraber stratejik bir derinliği olan ahilik kavramının daha iyi anlaşılmasını ve günümüze uygulanmasını mümkün kılabiliriz. Osmanlı çınarının ilk filizlenmesi ve büyümesinde Ahiliğin katkısını da bu çerçeveden bakınca daha iyi görebiliriz.

KAYNAKLAR

- ALTUNİŞİK R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2007). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. *Sakarya Yayıncılık, Sakarya*, 226.
- BROWNE, M. W., & Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. *Sage focus editions*, 154, 136-136.
- BROWN, T. A. (2006). Confirmatory factor analysis for applied research. New York, NY: Guilford. Browne, MW, & Cudeck, R.(1993). Alternative ways of assessing model t. *KA Bollen & JS Long*.
- BUTT, Muhammad, M., & Cyril de Run, E. (2010). Private healthcare quality: applying a SERVQUAL model. *International journal of health care quality assurance*, 23(7), 658-673.
- CEYLAN, K. (2013). *Ahilik: Türk-İslam medeniyetinde dünyevi ve uhrevi sistem*. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı.
- CRONBACH, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *psychometrika*, 16(3), 297-334.

- DEMİR, S. B. ve H. AKENGİN, (2010), “Sosyal Bilimler Dersine Yönelik Bir Tutum: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması”, *International Journal of Educational Research*, 1 (1), s. 26-40.
- DOĞAN, K. C. (2015). AHİLİK TEŞKİLATI, OMBUDSMAN VE ETİK İLİŞKİSİ. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 28-36.
- EKİNCİ, Y. (2008), Ahilik, 10. Baskı, Özgün Matbaacılık San. Tic. A.Ş.: Ankara.
- ERCOŞKUN, M. H. (2016). Adaptation of Self-Control and Self-Management Scale (SCMS) into Turkish Culture: A Study on Reliability and Validity. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 16(4), 1125-1145.
- GHOLAMİ, M. H., Asli, M. N., Nazari-Shirkouhi, S., & Noruzy, A. (2013). Investigating the influence of knowledge management practices on organizational performance: an empirical study. *Acta Polytechnica Hungarica*, 10(2), 205-216.
- HİNKİN, T. R. (1995). A review of scale development practices in the study of organizations. *Journal of management*, 21(5), 967-988.
- HİNKİN, T. R. (1998). A brief tutorial on the development of measures for use in survey questionnaires. *Organizational research methods*, 1(1), 104-121.
- HOOPER, D., Coughlan, J., & Mullen, M. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Articles*, 2.
- JÖRESKOG, K. G., & Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural equation modeling with the SIMPLIS command language*. Scientific Software International.
- KALAYCI, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (Vol. 5). Ankara, Turkey: Asil Yayın Dağıtım.
- KIZILER, H. (2015). Osmanlı Toplumunun Sosyal Dinamiklerinden Ahilik Kurumu. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 408-423.
- KLİNE, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications.
- KÖKLÜ, N. (1995). Tutumların ölçülmesi ve likert tipi ölçeklerde kullanılan seçenekler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 28(2), 81-93.
- ÖZERKMEN, N. (2017). Ahiliğin Tarihsel–Toplumsal Temelleri ve Temel Toplumsal Fonksiyonları–Sosyolojik Yaklaşım. *DTCF Dergisi*, 44(2).
- RAYKOV, T., & Marcoulides, G. A. (2012). *A first course in structural equation modeling*. Routledge.
- SCHUMACKER, R. E. ve Lomax, R. G. (2004). *A Beginner’s Guide to Structural Equation Modeling*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- ŞİMŞEK, Ö. F. (2007). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş; Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- TEZBAŞARAN A. Ata (2008), “Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu”, 3. Baskı, E-Kitap; Mersin, s.21-22.
- YEŞİL, R., & ASLANDEREN, M. (2017). AHİLİK DEĞERLERİ ÖLÇEĞİNİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI. *Electronic Turkish Studies*, 12(4).
- YEŞİLTAŞ, E., & YILMAZER, A. (2015). TC İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİNE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ; GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 7(3).

MODERN AHİLİK ÖLÇEĞİ

Bu Anket, Modern Ahilik seviyesinin ölçülmesine yönelik soruları barındırmaktadır. İlgili tümceler karşısında "1 = Kesinlikle katılmıyorum", "2 = Katılmıyorum", "3 = Orta Derecede Katılıyorum", "4 = Katılıyorum" ve "5 = Kesinlikle katılıyorum" olmak üzere beş seçenek verilmiştir. Lütfen her tümceyi dikkatle okuyarak, sizin için en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

1-Kesinlikle Katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3-Orta Derecede Katılıyorum 4-Katılıyorum 5-Tamamen Katılıyorum.

	1	2	3	4	5
1-Bir işletmeci iyi huylu ve güzel ahlaklı olmalıdır.					
2-Bir işletmeci işinde ve hayatında doğru, güvenilir olmalıdır.					
3-Bir işletmeci ahdinde, sözünde ve sevgisinde vefalı olmalıdır.					
4-Bir işletmeci sözünü bilmeli sözünde durmalıdır.					
5-Bir işletmeci güler yüzlü olmalıdır.					
6-Bir işletmeci tatlı dilli olmalıdır.					
7-Bir işletmeci cömert, ikram eden ve kerem sahibi olmalıdır.					
8 -Bir işletmeci gelmeyene gitmeli, dost ve akrabayı ziyaret etmelidir.					
9-Bir işletmeci tevazu sahibi olmalıdır. .					
10-Bir işletmeci hiç kimseyi <u>azarlamamalıdır.</u>					
11-Bir işletmeci anaya ve ataya hürmet etmelidir.					
12- Bir işletmeci komşularına iyilik etmelidir.					
13-Bir işletmeci dedikodu <u>yapmamalıdır.</u>					
14-Bir işletmeci başkasının malına hıyanet <u>etmemelidir.</u>					
15-Bir işletmeci sabır ehli ve iyimser olmalıdır.					
16-Bir işletmeci uzun bir sürede olsa kendisine verilen sırrı saklamalıdır					
17- Bir işletmeci sınırsız olan ihtiyaçlarını sınırlı kaynaklar ile gidermeye çalışmalıdır					
18-Bir İşletmeci kendisine fayda vermeyen işlerin peşinden koşmaz.					
19-Bir işletmeci bütün ürünlerini satmalı ve sadece karını düşünmelidir.					
20-Bir İşletmeci sadece kendi kazancını düşünmelidir.					
21-Bir işletmeci dostluğa önem <u>vermemelidir.</u>					
22- Bir işletmeci iyi bir insan olmasa da öyleymiş gibi gözükebilir.					
23-Bir işletmeci kar için herhangi bir değere bağlı olmak zorunda değildir.					
24- Bir işletmeci söz konusu para olduğunda babasına bile güvenmemelidir.					

SCALE OF MODERN AKHISM

This questionnaire contains questions about the measurement of the level of Modern Akhism. Five choices were given against the related subjects: "1 = I do not agree", "2 = I do not agree", "3 =

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 63 Eylül – Ekim 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi,

Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü

Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Participate in middle grade", "4 = Participate" and "5 = Participate strongly". Please read each sentence carefully and select the option that is most appropriate for you.

1-Absolutely Disagree 2-Disagree 3-Intermediate Participation 4-Participate 5-Totally Participate.

	1	2	3	4	5
1-One operator should be good-natured and good moral.					
2- An operator must be accurate and reliable in his work and life.					
3- An operator should be loyal in his covenant, in his word and in his love.					
4- An operator must stand by the word.					
5- An operator should be gullied.					
6- An operator must be sweet-tongued.					
7- An operator should be generous, catering, and possessive.					
8 - An operator should come and visit, visit a friend and a relative.					
9- An operator should be humble. .					
10- An operator should never punish anyone.					
11- An operator should respect the headquarters and the horse.					
12- An operator should do good to his/her neighbors.					
13- An operator should not make gossip.					
14- An operator must not betray someone else's property.					
15- An operator should be patient and optimistic.					
16- An operator should keep the secret given to him for a long time					
17- An operator should try to avoid unlimited needs with limited resources					
18- An Operator does not pursue jobs that do not benefit him.					
19- An operator must sell all its products and only think of its profit.					
20- An Operator should only consider his own gain.					
21- An operator should not give importance to friendship.					
22- An operator may seem like it is not a good person.					
23- An operator does not have to be tied to any value for profit.					
24- An operator should not even trust his father when it comes to money.					